

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

שער
שלישי

קובץ
שלשלת האור

היכל
תשיעי

לקוטי שיחות

בתרגום חפשי ללשון הקודש

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

•

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

ויקהל

(חלק טז — שיחה ב)

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים ושתים לבריאה

שנת המאה ועשרים להולדת כ"ק אדמו"ר זי"ע

ויקהל * ב

434

הוא הארון⁵, אבל הלא גם עיקר מנוחת והשראת השכינה היה בארון ועל-ידו⁶, וכביאור הרמב"ן⁷, שעיקר החפץ במשכן הוא מקום מנוחת השכינה שהוא הארון. ואם כן איך אפשר לחלק ולומר, שכללות המשכן והמקדש היא לצורך „השראת השכינה“, והארון הוא „מקום התורה“?

ב. ויובן זה בהקדים:

על השראת השכינה במשכן דאקרי מקדש⁸ נצטוו בכתוב⁹ ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם. ומשינוי הלשון בזה, „בתוכו לא נאמר אלא בתוכם“, למדנו שיש כאן ענין נוסף – ושכנתי, בתוך כל אחד ואחד¹⁰.

וביאור ענין השראת השכינה „בתוך“ – במקדש הפרטי – דכל אחד ואחד מישראל:

איתא בגמרא בסיום מסכת חגיגה: אמר ר' אבהו אמר ר' אלעזר תלמידי

א. על הפסוק¹, „ויעש בצלאל את הארון“ איתא במדרש²: „בשעה שאמר הקב"ה למשה עשה המשכן בא ואמר לבצלאל אמר לו מהו המשכן הזה אמר לו שישרה הקב"ה שכינתו בתוכו³ ומלמד לישראל תורה אמר לו בצלאל והיכן התורה נתונה אמר לו משאנו עושים את המשכן אנו עושין הארון אמר לו רבינו משה אין כבודה של תורה בכך אלא אנו עושין הארון ואח"כ המשכן³ לפיכך זכה שיקרא על שמו שנאמר ויעש בצלאל את הארון“.

ומשמע ממדרש זה, שתוכן ענין הארון הוא דבר נפרד מהשראת השכינה שבמשכן. וכן משמע לכאורה ממדרש במקום אחר⁴, שלאחרי הקמת המשכן אמר הקב"ה „תקנתם אכסניא לעצמי ועכשיו תקנו אכסניא לתורה שתהא שרויה אצלי“.

ואינו מובן: הן אמת שמקום התורה

(*) וסיום מס' חגיגה. וראה לעיל ע' 309 ואילך.

(1) פרשתנו לז, א.

(2) שמ"ר פרשתנו פ"ג, ב. וראה תנחומא כאן ו. (תנחומא בובער ח).

(2*) שישרה... בתוכו: ה' „שישרה“ – צע"ק מאגה"ק סכ"ג. וסו"ס כה (קמא, א).

(3) וכן ס"ל שם פ"ג, א. וראה במפרשי המדרש שם שדרשא זו פליגא על הא דברכות (נה, א) דבצלאל עשה המשכן תחלה. ועד"ז קה"ר פ"ז בפסוק יא (ולדעת היפ"ת כן ס"ל בשמ"ר שם, ד). וראה אוה"ת פרשתנו ע' ב"ג. ואכ"מ.

(4) מדרש אבכ"ר – הובא ביל"ש תרומה רמז שסח.

(5) ראה גם שמ"ר פרשה לד, ב. וראה יומא עב, ב: מכאן לת"י וכו'. ובכ"מ.

(6) כפשטות הכתוב (תרומה כה, כב) ונועדתי לך שם גו'. וראה גם תנחומא פרשתנו ז: ולמה פ"י בארון מלאכתו וכו' בשביל ששם צלו של הקב"ה שהוא מצמצם שם שכינתו. ולהלן שם: שהמשכן כולו לא נעשה אלא בשביל הארון שהשכינה בתוכו. ובכ"מ.

(7) ר"פ תרומה.

(8) עירובין ב, א. וש"נ.

(9) תרומה כה, ת.

(10) ר"ח (שער האהבה פ"ו ד"ה ושני פסוקים). ובכ"מ.

לתלמידי חכמים, שלפי תוכנה אינה שייכת לענינו.

(ב) עיקר הסוגיא אודות פושעי ישראל בשייכות לשליטת הגיהנם עליהם (ואודות הגיהנם בכלל) הוא במסכת עירובין¹⁵, וגם שם הובא מאמר ריש לקיש שפושעי ישראל אין אור של גיהנם שולטת בהן כו', ואם כן, היה ראוי להביא בגמרא שם את המימרא דר' אלעזר, "תלמידי חכמים אין אור של גיהנם שולטת בהן כו'", שהרי (א) שם הוא עיקר הסוגיא בענין זה, ואילו בחגיגה זהו רק בדרך אגב; (ב) מסכת עירובין קודמת למסכת חגיגה.

(ג) בדברי ריש לקיש "ק"ו ממזבח הזהב .. שאין עליו אלא כעובי דינר זהב .. אין האור שולטת בו", ישנה לכאורה הדגשה הפכית ממסקנת דברי הגמרא בסוגיא לעיל, שלרבנן "מיבטל בטיל ציפויין גבייהו", היינו שציפויין של מזבחות הנחושת והזהב בטל למזבחות (ולכן אין המזבח מקבל טומאה) – שהרי במאמר ריש לקיש מודגש התוקף (העדר הביטול) של ציפוי הזהב שעל המזבח, שהציפוי עמד בעינו והגין בחוזקו על הכלי, המזבח, עד אשר "אין האור שולטת בו"¹⁶.

ג. גם צריך להבין כמה דיוקים במימרות אלו שבגמרא. ומהם:

(א) הק"ו ממזבח הזהב המובא בגמרא בנוגע לפושעי ישראל יפה כחו ממכלל-שכן וקל-וחומר גם בנוגע לתלמידי חכמים – שכשם שהזהב מגין

חכמים אין אור של גיהנם¹¹ שולטת בהן¹² קל וחומר מסלמנדרא ומה סלמנדרא שתולדת אש היא הסך מדמה אין אור שולטת בו תלמידי חכמים שכל גופן אש דכתיב¹³ הלא כה דברי כאש נאום ה' על אחת כמה וכמה. אמר ריש לקיש אין אור של גיהנם שולטת בפשעי ישראל קל וחומר ממזבח הזהב מה מזבח הזהב שאין עליו אלא כעובי דינר זהב כמה שנים אין האור שולטת בו פושעי ישראל שמלאין מצות כרימון דכתיב¹⁴ כפלה הרימון רתך אל תקרי רתך אלא ריקנין שבך על אחת כמה וכמה.

ובפשטות נראה שהשייכות בין שתי המימרות היא: בהמשך לסוגיא דלעיל על-דבר ציפוי המזבחות, מזבח הזהב והנחושת – הובאה המימרא דריש לקיש, "אין אור של גיהנם שולטת בפשעי ישראל קל וחומר ממזבח הזהב", שההדגשה בה היא שהמזבח היה מצופה זהב. ומענין זה הובאה (לפני כן) המימרא דר' אלעזר ש, "תלמידי חכמים אין אור של גיהנם שולטת בהן".

אבל לפי זה אינו מובן:

(א) אם כן, היה ראוי להקדים תחילה את המימרא דריש לקיש "קל וחומר ממזבח הזהב", ורק לאחר מכן להביא את המימרא דר' אלעזר בנוגע

11) להעיר מזהר פרשתנו (ר, ט"ב. ועד"ו ח"ג רע, א. וראה שם ח"ב פט, סע"ב) דלפי דאשא וחייבין גיהנם אית לון נייחא בשבת נצטוו בפרשתנו (לה, ג) "לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת".

12) ראה גם זהר פרשתנו ר, רע"א. זח"א קלב, רע"א.

13) ירמ" כג, כט.

14) שה"ש ד, ג.

15) יט, א.

16) ובפרט לפי פ"י התוס' כאן ד"ה שאין (ראה חדא"ג שם) – שהציפוי של זהב מגין על העץ שלא ישרף.

גיהנם אינה שולטת בהם (בסוג הראשון – מפני שהם „תלמידי חכמים”, ובסוג השני – מפני שהם „מלאים מצוות”), מדוע נקרא הסוג הראשון רק „תלמידי חכמים”, ואילו הסוג השני – רק „פושעי ישראל”?

ד. והביאור בכל זה:

הקשר והחיבור²² של איש ישראל עם הקב"ה נעשה ע"י שני ענינים: ע"י לימוד התורה וע"י קיום המצוות. אבל יש חילוק ביניהם:

כשיהודי לומד תורה ומבין את חכמתו יתברך בשכלו, הרי הוא נעשה מיוחד עם התורה ב„יחוד נפלא שאין יחוד כמוהו . . להיות לאחדים ומיוחדים ממש מכל צד ופנה”²³, היינו, שמציאות האדם נעשית תורה;

משא"כ במצוות, אע"פ שע"י קיום המצוות נעשה מקיים המצוה „מרכבה” לרצון העליון, אבל אין הוא נעשה מיוחד עם המצוה (כבתורה)²⁴.

וזהו החילוק בין שתי המימרות של ר' אלעזר ושל ריש לקיש: ר' אלעזר מדבר במעלת התורה שבבני ישראל – „תלמידי חכמים” – שע"י התורה נעשים התלמידי חכמים „גון אש”, והכוונה ב„אש” כאן היא – „דברי כאש”, היינו) התורה: הם נעשים מיוחדים לגמרי עם התורה

22 מצות מל' צוותא וחיבור (לקו"ת בחוקותי מה, ג).

23 תניא פ"ה.

– ועפ"ז הוא רק ע"י ידיעת התורה (וכן „כולא חד” דלקמן), משא"כ באם לא ידע כו', אף ש(כתושב"כ) מברך ברכת התורה (ראה לקו"ת ויקרא ה, ב). ויל"ע בהמשך תער"ב (שלהי תער"ג. ד"ה ויגדלו הנערים תרע"ה).

24 תניא שם ובפכ"ג.

על המזבח מפני האש¹⁷, כך גם תורתם של תלמידי חכמים מגינה עליהם מפני האור של גיהנם, אפילו כשעשו מעשים בלתי רצויים שבעטיים ראויים הם להענש באור של גיהנם (לולא זכות התורה).

ואם כן אינו מובן: (א) לכאורה כל המימרא אודות תלמידי חכמים היא מיותרת, כי אפשר ללמוד זאת במכל-שכן מהענין (והמימרא) שבנוגע לפושעי ישראל¹⁸; (ב) אחר שהובאה בגמרא מימרא מיוחדת אודות תלמידי חכמים – למה נזקקים אנו לק"ו אחר, והלא אפשר להביא גם כאן הק"ו מהמזבח?

וביותר יוקשה: סלמנדרא הוא שרץ טמא¹⁹ (או על-כל-פנים חיה²⁰) – ואם כן למה לנו ללמוד ענין בנוגע לתלמידי חכמים משרץ, בה בשעה שאפשר ללמדו ממוזבח הזהב שבכית המקדש?

(ב) כיון שהן „תלמידי חכמים” והן „פושעי ישראל” נמצאים בגיהנם מחמת עוונותיהם²¹, אלא שהאור של

17 כפי פ"י החדא"ג בתוס' כנ"ל בהערה שלפנ"ז.

18 בתוס' עירובין (יט, רע"א): דפושעי ישראל פניהם משחירים* ואלו תלמידי חכמים כלל וכלל לא (וראה לקמן הערה 60). אבל כאן בהסוגיא אין רמז לחילוק זה (גם לא בפרש"י ותוס' כאן). וראה עיון יעקב לעין יעקב כאן שגם התוס' כאן בא לתרץ קושיא הנ"ל. וצ"ע. וראה פ"י הרי"ף וחיידושים לע"י.

19 ראה תוס' כאן. פרש"י חולין קכו, א ד"ה סלמנדרא.

20 ראה פרש"י כאן. ענף יוסף לע"י כאן. ערוך השלם בערכו.

21 ראה ענף יוסף לע"י (בשם הר"מ דליאון).

* להעיר מר"ה (יז, א) פניהם זומין לשולי קדירה. וראה מגילה יא, א.

הדבר חמור יותר מעשיית מעשה זה ע"י פושעי ישראל [על-דרך: תלמידי חכמים שגגות נעשו להם כזדונות]²⁸.

ומאידך, אי אפשר ללמוד פושעי ישראל מתלמידי חכמים, כי ת"ח, ג' ע"א, ומעלה זו אינה בפשעי ישראל²⁹.

ה. לפי זה מובן גם הטעם ש,תל-מידי חכמים" נלמדו מסלמנדרא, ו"פושעי ישראל" – ממזבח הזהב:

סלמנדרא היא, תולדת האש", בדוגמת תלמידי חכמים ש,כל גופן אש", שמציאותם היא תורה. ובקל-וחומר זה בא ר' אלעזר גם לבאר: הרי הנידון כאן הוא תלמידי חכמים שגופן אש, ואם כן איך יתכן שיהיה אצלם דבר חטא? ומאידך, אם יש להם שייכות לחטאים, ומטעם זה הם נמצאים בגיהנם, איך יתכן שאור של גיהנם אינה שולטת בהם (והם נשארים במצב ש,גופן אש")? על זה הובא הק"ו מסלמנדרא, ש,תולדת האש היא".

אמרו בגמרא³⁰ "עיקר טבילותא בנורא", היינו שעיקר המטהר מטומאה הוא אש (יותר מן המים). ולכאורה, מאחר שהאש מטהרת מטומאה, היינו שהיא מסירה את הטומאה, הרי כל-שכן שמאש אין יכולה להתהוות

(28) ב"מ לג, ב. וש"נ. וראה הל' ת"ת לאדמוה"ז פ"ד ס"ג.

(29) ולאידך: יש מעלה בקיום המצות (שבאנשים פשוטים) – הביטול והקב"ע הנעשה בקיומן, משא"כ (בת"ח ו) בלימוד התורה מכיון שעיקר (עבודתם) הוא (ב)השגה אינו מורגש בזה ביטול רצונו לגבי רצה"ע. וראה לקו"ש (ח"ט ע' 73. וש"נ) לענין מעלות הביטול שבזה"ג לגבי העבודה שבזמן הבית.

(30) סנהדרין לט, סע"א.

ואלקות, עד שהתורה נעשית מציאותם, כנ"ל; ואילו ריש לקיש מדבר במעלת המצוות (אצל פושעי ישראל) – "מלאים מצות כרימון" – שאע"פ שע"י המצוות אין נעשה יחוד בין המצוה ליהודים אלו, מכל מקום הרי הם (על-כל-פנים – כלים) "מלאים מצות"²⁵, ומטעם זה אין אור של גיהנם שולטת בהם²⁶.

וזהו גם הדיוק ("מלאים מצות) כרימון":

כשם שהרימון²⁷, אע"פ שהוא מלא בגרעינים, הרי הגרעינים שבו הם מציאות נפרדת בפני עצמה, על-דרך-זה פושעי ישראל, אף שהם מקיימים מצוות, מכל מקום אין "גופן מצות", אלא הם רק "מלאים מצות כרימון".

ואעפ"כ, הגם שלתלמידי חכמים ישנו היתרון ש,גופן אש", אי אפשר ללמוד מ"פושעי ישראל" שאין אור של גיהנם שולטת ב,תלמידי חכמים", כי כאשר ת"ח נכשל בדבר עבירה,

(25) אבל אין הפי' שאלו שבסוג השני הם יותר בעלי עבירה מכמו הסוג הא' דבת"ח. וראה תו"א (פ, סע"ג): ע"ד מארז"ל ע"פ כו' שאפילו ריקנין שבך מלאים מצות כרימון כי ריקנים אין פי' פושעים ומורדים ח"ו רק שאין בהם תורה, אבל מלאים מצות וד"א. ומה שנק' פושעי ישראל ראה לקמן בפנים ס"ו. ובהערה 34. אבל ראה תו"א מו, ג (ובאה"ת לשם ויחי תתשל, ב.) ד"ח קי, ג.

(26) ראה תו"א (סח, ב) בהמשך להמבואר דהמצוות הן לבושים ומקיפין והתורה היא מוון ופנימיות: "אבל ת"ח אין אור של גיהנם שולט בו כי התורה והמצוות הן הממרות מבית ומבחוץ". אלא שבתו"א שם מבאר ב' הענינים בת"ח גופא, דהרי כל האומר אין לי אלא תורה כו' (יבמות קט, ב), אבל בכללות הר"ז ב' סוגים בננ"י (ראה אגה"ק ס"ה. ובכ"מ), וזהו ב' המימרות שבגמ'.

(27) להעיר מאוה"ת במדבר ע' קכב. פלח הרמון שה"ש נג, ב.

כי אי אפשר לחלק ולהפריד את הת"ח מהתורה (וכדאיתא בגמרא³³, ת"ח שסרח אין מבזין אותו בפרהסיא"); ולכן נאמר בגמרא, תלמידי חכמים אין אור של גיהנם שולטת בהן", כך שיובן ממילא שארעו להם ענינים בלתי רצויים.

מאידיך, אנשים פשוטים, אע"פ שהם מלאים מצוות כרימון, יש אפשרות לבזותם מבלי לפגוע במצוות שבידם, כי מציאותם אינה המצוות (אלא הם רק מלאים מצוות, כנ"ל).

[ואדרכה: בגמרא דייקו לקרוא להם בשם "פושעי ישראל" ולבזותם³⁴, כי הבזיון הוא חלק מכפרתם, על-דרך המסופר בגמרא³⁵ אודות חזקיה, שגירר עצמות אביו על מטה של חבלים"].

ז. ממאמר רז"ל³⁶ הנ"ל על הפסוק "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" – "בתוכו לא נאמר אלא בתוכם, בתוך כל אחד ואחד מישראל" – מובן, שכשם שבמשכן הפרטי ישנם שני הענינים דתורה ומצוות, כך גם במשכן והמקדש הכללי.

והביאור בזה: בתכלית המשכן (והמקדש) מצינו שתי דיעות. דעת הרמב"ן היא (כנ"ל) שעיקר החפץ במשכן

טומאה – ואעפ"כ רואים אנו שמהאש נעשית סלמנדרא, שהיא שרץ טמא (או על-כל-פנים חיה); ומאידיך גיסא, וביחד עם זה, "הסך מדמה (של הסלמנדרא) אין אור שולטת בו".

ומזה מובן, דעל-אחת-כמה-וכמה תלמידי חכמים, אשר "כל גופן אש" – שעל-אף שתתכן מציאות שהם נכשלים בחטאים, מפני שנשמתם נמצאת בגוף בשר ודם ובעולם הזה ש"הרשעים גוברים בו"³¹, מכל מקום נשארים הם עדיין במצב ש"כל גופן אש", ו"אין אור של גיהנם שולטת בהן".

משא"כ לגבי "פושעי ישראל" שהם "מלאים מצוות", מובא הק"ו ממזבח הזהב שהיה מצופה זהב, כי ע"י המצוות נעשה יהודי "מצופה" בלבד, היינו שהוא נעשה מוקף במצוה והמצוה מגינה עליו³², אבל אינו נעשה מיוחד עם המצוה, כמו בלימוד התורה.

ו. עפ"ז מובן הטעם שהסוג הראשון נקרא, תלמידי חכמים", והסוג השני – "פושעי ישראל":

מאחר שתלמידי חכמים, "גופן אש", אין לקרוא אותם בשם "פושעי ישראל" וכיוצא בזה, ויתירה מזו – יש איסור לבזותם: ביזוי ת"ח הוא ביזוי התורה,

31) ע"ח הובא בתניא פ"ו.

32) ראה תוס' ד"ה שאין, ובחדא"ג. ופ"ה המובן בפ"י המשניות להרמב"ם כלים פ"א מ"ד, וכפ"י מהר"י קורקס בדעתו (הובא לעיל ע' 311 הערה 20), שטעם רבנן (בגמ' לפנ"ז שהמזבחות אינן מקבלים טומאה) מפני שהן מצופין היינו (גם) שהציפוי מבטל להכלי שלא יקבל טומאה, תומתק ביותר השייכות כאן (ראה לקמן בפנים סי"א) במושעי ישראל שהמצוות (שהם לבושים – ציפוי) פועלים הביטול דמותם (שע"ז זה נקראו פושעי ישראל, שאין אש של גיהנום שולטת.

33) מנחות צט, ב.

34) ועפ"ז מתורץ דיוק התוס' כאן (ד"ה פושעי ישראל) ובמפרשי הע"י – כי זה שנק' מת"ח. וראה לעיל הערה 25.

ולהעיר דגדולה מזו מצינו בהקדמה לאמ"ב (הובא בד"ה זכור תר"פ ספ"א) דמי שאינו משתדל להבין אחדות הוי' הוא בכלל "פושעי ישראל (בנשמתם)".

35) פסחים נו, א. ובפרש"י. ברכות י, ב. ובפרש"י.

36) ראה לעיל הערה 10.

(ט"ו⁴²) דברים גשמיים ועשיית מקדש לה' מהם – הוא המשכת השכינה בתחתונים⁴³, על-דרך בירור הדברים הגשמיים ע"י קיום המצוות. ואע"פ שגם במשכן בכלל, ובהקרבת הקרבנות בפרט, היה גילוי אלקות, וארעו שם נסים וכו', הרי לא היה הדבר באופן שגוף מציאות הדברים הגשמיים נעשה אלקות⁴⁴.

ה. ולפי זה מובן מה שחילקו המדרשים הנ"ל (ס"א) בין הארון ובין (כללות) המשכן, אע"פ שבכללות היתה מנוחת והשראת השכינה במשכן בארון ועל-ידו – כי בפרטיות יש בזה שני ענינים:

א) „אכסניא לעצמי” – שהיא המשכת השכינה בדברים הגשמיים שבמשכן (ועבודת הקרבנות וכו'), ו„אכסניא” זו היא על-דרך ענין המצוות, היינו הקשר שבין אלקות לעולם – „אכסניא” (ודירה) בעולם הזה הגשמי.

ב) „אכסניא לתורה” – השראת השכינה כמו שהיתה בארון, שבה ישנה מעלת היחוד, מה שאלקותו יתברך מיוחדת עם הארון, ומקום הארון כו”

הוא „מקום מנוחת השכינה שהוא הארון”, ודעת הרמב"ם³⁷ היא שהתכלית היא „להיות מקריבים בו קרבנות”.

וי"ל שבעצם הענין מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי, כי „ושכנתי בתוכם” שבמשכן כולל שני ענינים: א) שבמשכן תהיה אלקות בגלוי ובאופן פנימי, היינו באופן של יחוד; ב) שהש-ראת השכינה תהיה בתחתונים, ע"י הבירור של הענינים התחתונים, הגשמיים כו' – וכמו ענין המצוות, שהן מלובשות בדברים גשמיים דוקא.

והן הם שני הענינים: א) הארון; ב) הקרבנות והמשכן בכלל:

א) בארון (ענין התורה) היתה אלקות בגלוי, „מקום הארון אינו מן המדה”³⁸ – היה ניכר ונראה שמציאות מקומו הגשמי של הארון היא אלקות, שהרי הקב"ה לבדו הוא „נמנע הנמנעות”³⁹: מחד גיסא, „אמתים וחצי גו” ובדוקא ובדיקא, וביחד עם זה „אינו מן המדה” – וזוהי מעלת היחוד שנעשה ע"י התורה⁴⁰, כנ"ל;

ב) ענין עבודת הקרבנות, וכן המשכן בכללותו – נטילת י"ג⁴¹

42) בחיי תרומה כה, ז. כלי יקר שם, ג. וראה זהו שם קלה, א.

43) ראה בארוכה לקו"ש ח"ג פ' תרומה. ח"ו ע' 197 ואילך. ובכ"מ.

44) ולאידיך: אף שגם הארון (תורה) הוא מדברים גשמיים, אעפ"כ להיותו מיוחד בתכלית ועד שמקום ארון אינו מן המדה, אי"ז אמיתית הענין (דירה ב) תחתונים. בדוגמת המבואר (ראה לקו"ש תרומה בהערה שלפנ"ז) שעיקר הענין דושכנתי בתוכם – דירה בתחתונים הוא לא בקיום המצות כ"א בעניני הרשות בכל מעשך לש"ש ובכל דרכיך דעהו כו'.

37) ריש הל' ביהב"ח. ספהמ"צ מ"ע כ. הובאו (ב' הדיעות) ונתבארו בלקו"ש ח"א ע' 116 ואילך.

38) יומא כא, א. מגילה י, ב. ב"ב צט, א.

וראה לקו"ש ח"א ע' 319 ואילך.

39) שו"ת הרשב"א ח"מ ס' תית. ס' החקירה להצ"צ ע' 68 ואילך.

40) ראה תניא פנ"א-נג. ספ"ז.

41) שהש"ר פ"ד, יג. זח"ב קמח, א. תנחומא תרומה ה. הובא בפרש"י ר"פ תרומה. ועוד. וראה אוה"ת תרומה ע' א'שפג (ושם: שהם לנגד הי"ג ת"ד כו' שנמשך ע"י מעשה המצות דוקא). א"שצ.

ולכן, כשיהודי לומד תורה – חכמתו יתברך, שהיא חד עם אלקות – הדבר פועל גם בו דביקות ויחוד עם התורה ואלקות.

אבל כשיהודי מקיים מצוה ועושה את רצון וציווי ה', שהוא ציווי והוראה לאדם, הדבר פועל ביטול באדם (בכך שהוא מבטל עצמו ומקיים את רצון ה'), אבל אין הוא נעשה מיוחד עם המצוה.

י. ועפ"י יובן היטב הטעם שבענין „ושכנתי בתוכם“, (אפילו רק בחלק זה שתוכנו) לעשות לו יתברך דירה בתחתונים⁵¹, נדרש הן ענין התורה והן ענין המצוות:

הכוונה דנתאוה הקב"ה להיות לו יתברך דירה בתחתונים הרי היא, שעצמותו יתברך⁵² יהיה שורה כאן למטה, בעולם הזה התחתון שאין תחתון למטה ממנו⁵³. ולשם כך נצרכים שני פרטים: א) ענין שימשיך את עצמותו יתברך, ב) ענין הפועל שההמשכה תהיה בתחתונים.

וזהו החילוק בין התורה למצוות: התורה, כיון דאורייתא וקוב"ה כולא חד, הנה על-ידיה היא המושכת עצמותו⁵⁴, אבל אין זה פועל שעצמותו

441

51) תנחומא נשא טז, וראה גם במדב"ר פי"ג, ו. תניא פל"ו. ד"ה יו"ט של ר"ה תרס"ו.

52) ראה המשך תרס"ו שם (ס"ע ג) ובכ"מ.

53) תניא שם.

54) ראה תניא פנ"א-נג. ספלו"ז. וראה (לענין המשכן) לעיל הערה 6. ובתנחומא שם בסופו: וכל מקום שהתורה שם השכינה שם עמה – נמצא פעולת התורה בשתיים: א) ממשכה העצמות, ב) יחוד, כולא חד. וי"ל דדוקא לפעולה הב' צ"ל באופן ד"ידיעת התורה" (ראה תורה פ"ה).

ועפ"י „אכסניא לעצמי" שקודם „אכסניא

(כנ"ל). וזהו בדוגמת מעלת התלמידים – חכמים⁴⁵, שע"י התורה נעשה „גורן אש"⁴⁶.

ט. החילוק הנ"ל שבין התורה למצוות בפעולתן במקדש הפרטי, היינו, באדם הלומד תורה ומקיים מצוות, וכך גם במקדש הכללי – נובע מהחילוק שבין התורה והמצוות באופן התקשרותן ויחודן עם אלקות⁴⁷.

על התורה נאמר⁴⁸ „אורייתא וקוב"ה כולא חד“, היינו שהתורה ואלקות חד המה – לא כדבר אחד הקשור אל דבר אחר, אלא „חד“, מציאות אחת.

ואילו המצוות, שהן רצון העליון, נקראו „אברין דמלכא"⁴⁹, והן בדוגמת האברים למטה, שאע"פ שהם בטלים לנפש, מכל מקום אינם מיוחדים עם הנפש. ענין המצוות הוא ציווי לאדם – ובהן הן נבדלות מהתורה, שמציאותה קיימת גם לפני שהאדם לומדה⁵⁰.

45) ראה קיצורים והערות לתניא פ"ה (ע' ז) לענין המע' ש"בידיעת התורה כו' גם חכמת ה' בקרבנו" – „על דרך צמצם שכינתו כו"י."

46) וברמב"ן ר"פ תרומה להיות שמבאר ש„סוד המשכן הוא שיהי' הכבוד אשר שכן על ה"ס" שיהי' גילוי השכינה כמו במ"ת (הובא ונתבאר באוה"ת תרומה ס"ע א'תכח ואילך) לכן דייק „מקום מנוחת השכינה שהוא הארון"י.

47) וכן משמע מתניא פכ"ג, ובקיצורים והערות לשם (ס"ע קד ואילך). וראה אוה"ת ואתחנן דרושים עה"פ ושננתם בביאור תלמוד גדול או מעשה.

48) הובא בתניא שם בשם הזהר. וראה זח"א כד, א. ח"ב ס, א. ת"ז ת"ו בתחלתו. לקו"ת נצבים מו, א.

49) תקו"ז (סוף תל"א) הובא בתניא שם.

50) ראה קצוה"ע שם (ע' קה). וראה לקו"ש ח"ט ע' 65.

יא. עפ"ז יובן גם ההמשך והשייכות של שתי המימרות, שאין אור של גיהנם שולטת בתלמידי חכמים ובפרט שעי ישראל, לסוגיא זו [וכן הטעם ששתי המימרות הובאו דוקא במסכת חגיגה ולא במסכת עירובין]:

תוכנן של שתי המימרות הוא, שיש להתבונן בפרטי הדברים, ואזי נראה וניכר אשר בני ישראל – הן תלמידי חכמים והן פושעי ישראל – העבירות שבהם הן רק ציפוי ודבר טפל אליהם, והעיקר שבהם הוא טוב וקדושה.

וזה בא בהמשך לסוגיא לעיל בענין המזבחות שבמקדש, שאינם מקבלים טומאה – מפני שההתבוננות בפרטי הדברים מביאה לידי מסקנא שציפויין, שהוא של מתכות, בטל הוא לגבי עיקר המזבח⁵⁸.

ומאחר שבהשראת השכינה שבמשכן ישנם שני העניינים⁵⁹, ענין התורה וענין המצוות, לפיכך הובאו

יתברך יומשך בתחתונים, להיות כי התורה אפילו כמו שהיא באה למטה היא למעלה מהתלבשות⁵⁵ בדברים תחתונים גשמיים⁵⁶.

מאידך, המצוות שהן „אברין דמלכא“, כשהן באות למטה הן מתלבשות בדברים הגשמיים, ואדרבה – זהו כל ענין המצוות, ליטול דברים תחתונים גשמיים ולפעול בהם בירור וזיכור ע"י עשיית המצוות בהם, ועי"ז פועלים שהמשכת עצמותו יתברך תבוא בתחתונים ותשרה בהם⁵⁷.

לתורה – היינו לא לעצמות. ויתרה מזה מצינו – לפני מ"ת (שעדיין קיימת הגזירה דעליונים לא ירדו למטה) – נקרא מקום ביהמ"ק בית מלוני (סנה"צה, ב).

(55) ראה ד"ה ויאמר משה תש"ד פ"כ. וראה ברכות כב, א. ובהנסמן בלקו"ש כרך ח ע' 352. (56) ועד"ז בנפש האדם, דלהיות שהתורה פועלת יחוד האדם, ה"ז רק בבחי' העליונה שבאדם „שכל“, וגם בלבושים רק במחשבה ודיבור ולא כח התחנות שבאדם – מעשה, ככתניא פכ"ג ופל"ז, ולכן צריך למצות דוקא. וע"ד הנ"ל הערה 44 לענין הארון.

(57) כמבואר בתניא פל"ז. ולהעיר מאוה"ת ואתחנן שם.

ומה שלפעמים מבואר שהמשכת העצמות היא ע"י קיום המצות ופעולת התורה היא שהעצם יהי בגילוי (ראה לקו"ש ח"ח ע' 190. ע' 353) –

הרי: א) זהו בדרגא התחוננה שבתורה (כפי שהיא בהשתלשלות), אבל ע"י בחי' העליונה שבתורה פנימיות אבא שהוא פנימיות עתיק (ראה לקו"ת ס"פ בעלותך) – נעשית המשכת העצמות. ב) המשכת העצמות היא ע"י מעשה המצות דוקא, לפי שהכונה ד,תאווה הקב"ה כו" – שהיא בעצמותו ית', למעלה מטו"ד (כמאמר אדה"ז – המשך תרס"ו בתחילתו) – היא ב,תחתונים" דוקא, ש,אין תחתון למטה ממנו" שמושלל מגילוי אור (ראה בארוכה לקו"ש ח"ו ע' 21 ואילך), ובאדם גופא – „התחנות" שבו – מעשה המצות דוקא (ראה התמים ח"א ע' ל, אלא

שהמשכת וגילוי העצמות במצות הוא ע"י התורה. וע"ד המבואר לענין גילוי כח העצמות שנמצא במל' (ובהיש הגשמי) מצד נעוץ תחלתן בסופן, שיש בזה ב' פרטים: א) שהאור מעורר ומגלה כח העצמות שבמל'. ב) המשכת כח העצמות בבחינת מל' היא ע"י האור (ראה המשך תרס"ו ע' תקכח. ד"ה יחינו תרצ"ד פ"ד. וראה אגה"ק ס"כ (ושם בסופה: גודל מעלת המצות ממשיות). ועוד).

ולהעיר גם מסידור (צה, ג. ביאור למ"ש בלק"א פנ"ג), שהטעם שבלוחות שבארון הי' גילוי עצמות אוא"ס (שלא ע"י השתלשלות) „מפני יו"ד הדברות שבלוחות אבן שהן בדברים תחתונים דוקא“.

(58) כמבואר כ"ז בארוכה לעיל ע' 317 ואילך (סעיף יא. יג).

(59) להעיר מפרש"י (תצוה כט, מב): ויש מרבתינו . . שמעל מחבב הנחושת הי' הקב"ה מדבר . . וי"א מעל הכפרות.

כפי שהם במקדש הפרטי שבכל אחד ואחד מישראל, שגם במקדש זה ישנם שני הענינים דתורה ומצוות, והם העיקר בכל אחד מהם, הן בתלמידי חכמים והן בפושעי ישראל⁶², ואין הדבר יכול להתבטל ע"י העבירות, שהן ציפוי בלבד לגבי עצם מציאותם⁶³.

ולפי זה מובן גם טוד הדברים, שבתחילה הובאה בגמרא המימרא בנוגע ל"תלמידי חכמים", ורק לאחר זה בנוגע ל"פושעי ישראל" (אע"פ שבגמרא נזכר מזבח הזהב רק במימרא השניה, בנוגע לפושעי ישראל) – כי כך הוא הסדר בכלל, ש"לימוד מביא לידי מעשה"⁶⁴, וכן הוא גם בפעולה של השראת השכינה שבמקדש (הכללי והפרטי): בתחילה נעשית המשכת העצמות ע"י התורה, ולאחר מכן הרי זה נמשך "בתחתונים" – ע"י המצוות.

(משיחת כ"ף מנ"א תשל"א,

ד"ה פדה בשלום תשל"ב)

אדם (כבגמרא שם לפני⁶⁵) ולכן בהמשך להמדובר ע"ד המזבח מביא ב' הסוגים שבמקדש הפרטי שצריכים כפרה.

62) ועפ"ז יומתק מה שא"י בתנחומא (פקודי ח. ועד"ז שמור פנ"א, ז) עה"פ משכן העדות: בזכות התורה והקרבנות אמר הקב"ה אני מציל אתכם מן גיהנם. שהם ב' הענינים דתורה ומצות שבמקדש הכללי והפרטי.

63) והיינו, דההמשך שבהמימרות שבגמ' לענין ציפוי המזבחות הוא לא מצד דברי ר"ל "ק"ו ממזבח הזהב" שהי' מצופה זהב, אלא בהתוכן דענין הציפוי בישראל שהן דברים בלתי רצויים שבטלים לגבי פנימיותם.

וק"ו ממזבח הזהב דר"ל הוא אדרבה לענין המצות כפושעי ישראל, שלגבי מעלת היחוד של תורה בת"ח הוא ע"ד ענין הציפוי, כנ"ל בפנים בארוכה.

64) ב"ק יו, א. וש"נ.

בגמרא⁶⁶ בהמשך לזה⁶¹ ענינים אלו

60) משא"כ במס' עירובין מכיון שאין המדובר בענין המזבח – המקדש, אי"צ לפרט במקדש הפרטי ת"ח ופושעי ישראל. וי"ל שבפושעי ישראל שם נכללים גם ת"ח, ואין זה בזיון להתורה שלהם, כי אין מפורש הדיבור אודותם, כי נכללו יחד.

ועפ"ז י"ל (ע"ד הרמז עכ"פ) השינוי בהמימרות, שבנוגע לת"ח מתחיל ר"א, ת"ח אין אור של גיהנם שולטת בהן, ובנוגע לפושעי ישראל מתחיל ר"ל, אין אור של גיהנם שולטת בפושעי ישראל" (כפי הגי' בגמרא. משא"כ בע"י. וכ"מ גי' התוס' ור"ח כאן). שלכאורה ה"ז שינוי לא רק בסגנון: כשאומרים "ת"ח אין אור של גיהנם שולטת", הרי הסוגיא הוא ע"ד ת"ח, (שאינו האור שולטת בהן); ומהלשון "אין אור של גיהנם שולטת בפושעי ישראל" משמע שהסוגיא הוא – ב"אור של גיהנם", (ועל"י אומרים שאינה שולטת ב"פושעי ישראל"). ובמס' עירובין הגירסא שלפנינו היא "פושעי ישראל אין אור של גיהנם כו" וכהסגנון של ר"א כאן בנוגע לת"ח.

והביאור: מארי' דמימרא בנוגע לפושעי ישראל הוא ר"ל, ור"ל מכיון שהי' נוהר בדיבורו ביותר, ונוהר לדבר רק עם אינשי דמעלי (וביותר – ראה יומא ט, סע"ב) כשיש ברירה – לא קבע דיבורו בענין פושעי ישראל כ"א בברייתו של הקב"ה אור של גיהנם (פסחים נד, א). אבל בעירובין מכיון שאין מבדיל ת"ח בפ"ע – שמוזה מובן שבעניני סוגיא היא פושעי ישראל שולל רק פושעי או"ה (ראה שם: הא בפושעי ישראל הא בפושעי או"ה) אבל (גם) ת"ח בכלל – לית לן בה. (ובתוס' שם מיישב הסוגיא דחגיגה.

ובכמה דפוסים דהש"ס –

בדפוס ראשון (וויניצי', ר"פ); אמשטרדם, ת"ו; ברלין-פרנקפורט, תצ"ד; (ובשער שם: כפי אשר נדפס בבס"ליאה וכאשר נדפס שני פעמים פה ק"ק פ"פ דאדר) –

ליתא תוס' זה. כן ליתא בע"י דעירובין אמשטרדם תק"א, פיורדא תקכ"ו; ברלין, חורב, תרפז

ובש"ס – בדפוס אמשטרדם תע"ו; וזלצבך תקכ"ו – נמצא תוס' זה כבש"ס ווילנא באותיות קטנות ובחצאי ריבוע).

61) ועוד: במקדש עצמו הרי מזבח מכפר על

LIKKUTEI SICHOT
TARGUM L'LOSHON HAKODESH

Copyright © 2022

by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY
770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213
(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718
editor@kehot.com / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

The Kehot logo is a registered trademark of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com